

С. Г. Черемісіна, д-р екон. наук, Севастопольський інститут банківської справи Української академії банківської справи НБУ

ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Однією з основних причин неплатоспроможності окремих вітчизняних банків протягом останніх десяти років було проведення ризикованої кредитної політики, яка вела до погіршення якості активів і збитковості кредитних установ.

Однією з важливих задач банку є ефективне управління кредитним ризиком, яке повинно включати: виявлення ризику та джерел його виникнення, визначення джерел інформації для оцінки рівня ризику, вибір критеріїв і методів оцінки ризику, аналіз і оцінка ризику, розробку та впровадження комплексу заходів з мінімізації впливу кредитного ризику, в тому числі шляхом його страхування і створення резервів покриття можливих збитків; розробку та реалізацію заходів щодо корекції кредитної політики, в тому числі шляхом встановлення оптимального рівня ризику.

Кредитні відносини банків з сільськогосподарськими підприємствами мають певні особливості, які необхідно враховувати при організації кредитного процесу. Вони полягають в необхідності дотримання економічно обґрунтованих: термінів, обсягів, вартості кредиту, своєчасності його надходження сільськогосподарському позичальнику, порядку погашення кредиту та сплати відсотків за користування ним. Тому розробка і впровадження дієвих механізмів щодо вдосконалення оцінки кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств є актуальним.

Джерелами кредитних ризиків для сільськогосподарської підприємств є: сезонність виробництва продукції, несприятливі погодні умови, погіршення екології, зміни кон'юнктури попиту і пропозиції на сільськогосподарську продукцію; сезонні зміни в обсягах грошових потоків позичальника і пов'язане з цим тимчасове зниження їх платоспроможності та ін.

Безсумнівно, надійність банку визначається вмінням банку управляти ризиками. Банкам доцільно застосовувати такі методи управління кредитним ризиком: диференціація позичальників; диверсифікація кредитних вкладень за термінами, видами, галузями, розмірами кредитів, видам забезпечення тощо; обмеження вкладень та ризиків (встановлення лімітів); застосування ефективного ціноутворення на основі використання плаваючих процентних ставок; страхування і гарантування кредитів; створення резервів на покриття кредитного ризику.

Кредитування аграрних підприємств повинно здійснюватися в чітко передбачені строки та з дотриманням принципу адекватності кредитування, оскільки несвоєчасність надання та недостатність суми кредиту може

призвести до порушення технології проведення сільськогосподарських робіт і, як наслідок, до недоотримання врожаю.

Доходи сільськогосподарських підприємств можуть знизитися внаслідок несприятливих природно-кліматичних умов, порушення технологічного процесу. Зазначені особливості кредитування вимагають від банків адаптації внутрішніх процедур і кредитних продуктів до специфіки сільського господарства. Для мінімізації кредитних ризиків в умовах хаотично структурованої економіки, банкам доцільно дотримуватися наступних правил реалізації кредитної політики при кредитуванні підприємств-виробників сільськогосподарської продукції:

- кредитні відносини з позичальником необхідно розвивати поступово, починаючи з невеликих сум і простих кредитних продуктів на короткі терміни, поступово збільшуючи суми і терміни кредитування і розвиваючи кредитні продукти;
- кредити доцільно диференціювати в залежності від умов кредитування позичальників, виду забезпечення, ризикованості кредитного заходу;
- кредити слід надавати позичальникам, які мають стабільні грошові надходження на банківські рахунки;
- кожен кредит повинен мати мінімум два джерела для погашення та сплати нарахованих відсотків: а) надходження від бізнес-діяльності позичальника; б) надходження від реалізації активів позичальника, в тому числі і за рахунок звернення стягнення застави, погашення боргу поручителем, гарантом або страховою компанією;
- сума отриманих позичальником доходів від реалізації продукції протягом терміну дії кредитного договору повинна покривати всі витрати і борги позичальника;
- позичальник повинен приймати адекватне участь в проекті грошовими коштами або майном;
- строки надання і погашення кредиту повинні відповідати термінам проведення агротехнічних робіт та реалізації виробленої продукції.

Виявлення ознак проблемності кредиту вимагає від кредитора термінової реалізації комплексу заходів для поліпшення фінансово-господарської діяльності позичальника.

До таких заходів належать: призупинення подальшого кредитування позичальника; дострокове пред'явлення банком залишку заборгованості по кредиту для погашення позичальником, виявлення проблем та розробка плану заходів з виконання боржником своїх зобов'язань за кредитним договором, створення спеціальної групи з фахівців різних підрозділів банку (кредитного, юридичного та служби економічної безпеки) для роботи з проблемною заборгованістю, оцінка активів боржника, в першу чергу, заставного майна, для визначення можливої виручки від їх реалізації для погашення боргів перед банком, оцінка доцільності витрат позичальника з метою їх мінімізації та збільшення відрахувань на погашення кредиту та

відсотків, вивчення кредиторської заборгованості та ліквідності товарно-матеріальних запасів і дебіторської заборгованості, введення представників банку в органи позичальника (правління, наглядова рада, ревізійна комісія та інші).